Obezbjeđenje prijateljskog pristupa u pružanju zdravstvenih usluga mladima u oblasti porodične medicine na području Kantona Sarajevo i Srednjobosanskog kantona

IZVJEŠTAJ SA ODRŽANIH RADIONICA

ASOCIJACIJA XY
5/20/2010

Uvod

Na osnovu Politike: „Zdravlje i mladi“ koja je donešena 2008 godine a koja je kreirana pod pokroviteljstom Federalnog Ministarstva zdravstva, prijateljski pristup u pružanju zdravstvenih usluga mladima je jedan od prioriteta u pružanju kvalitetne zdravstvene zaštite. U strategiji za mlade „Mladi i zdravlje FBiH“ uspostavljanje prijateljskih zdravstvenih usluga za mlade predstavlja prioritetno pitanje.

Tako, nacrt Strategije Zdravlje i mladi FBIH koju je pripremilo Federalno Ministarstvo Zdravstva naglašava 2 podcilja:

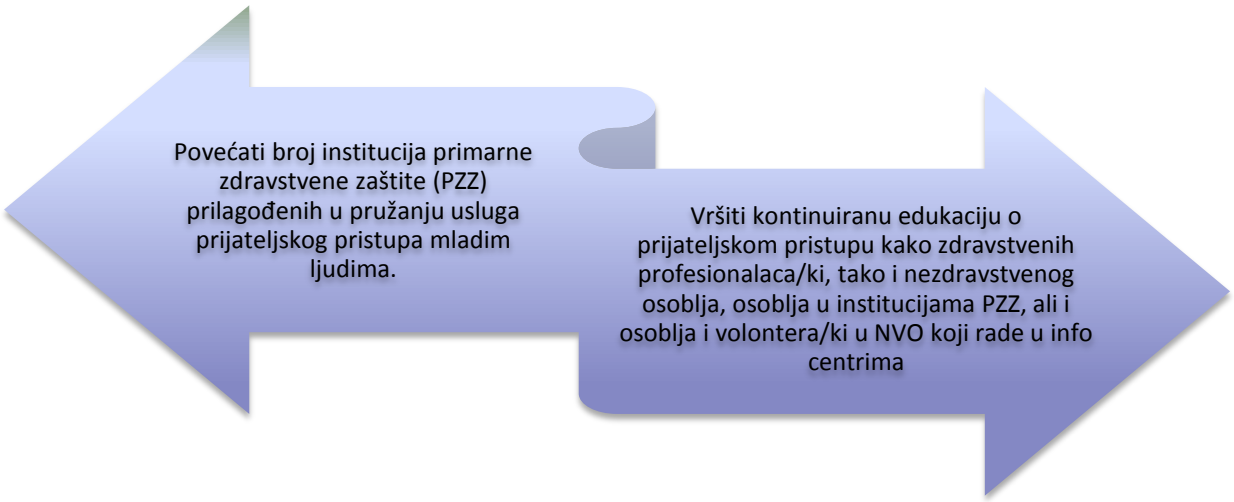

Iz navedenih dokumenata se vidi da su prijateljske usluge osnova kvalitetne zdravstvene usluge kada su u pitanju mladi ljudi i njihove potrebe. Projekt ima za cilj da osnaži zdravstveno i nezdravstveno osoblje ustanova porodične medicine za rad sa mladim ljudima, posebno onim iz vulnerabilnih grupa. Istovremeno, nakon implementacije projektom definisanih aktivnosti, mladi ljudi će se ohrabrivati da redovno posjećuju svog porodičnog ljekara i da usvajaju zdrave stilove života.

Asocijacija XY implementira projekat „Obezbjeđenje prijateljskog pristupa u pružanju zdravstvenih usluga mladima u oblasti porodične medicine na području Kantona Sarajevo i Srednjobosanskog kantona“, koji je podržan od Federalnog Ministarstva zdravstva.

U sklopu projekta “Obezbjeđenje prijateljskog pristupa u pružanju zdravstvenih usluga mladima u oblasti porodične medicine na području Kantona Sarajevo i Srednjobosanski kanton“, u Sarajevu i Travniku su implementirane četiri radionice za zdravstvene radnike iz domova zdravlja sa područja ova dva kantona.

Svrha projekta

Svrha projekta je povećanje znanja i vještina zdravstvenih i nezdravstvenih radnika Domova zdravlja i područnih ambulanti o prijateljskom pristupu u radu sa mladim ljudima. Program edukacije koji smo sproveli na području dva kantona/županije (Kanton Sarajevo i Srednjobosanski Kanton) obuhvatio je slijedeće teme:

1. Prijateljski pristup u radu sa mladima (uključujući i akreditacijske standarde prijateljskih zdravstvenih usluga),
2. Terenski rad sa vulnerabinim grupama (sa fokusom na predrasude i stigmu) i komunikacijske vještine zdravstvenih radnika.

Projektom je planirano da 46 zdravstvenih i nezdravstvenih radnika prođe kroz edukativne aktivnosti, no obzirom da se domovi zdravlja u posljednje vrijeme suočavaju sa deficitom kadra, ispred domova zdravlja na organizovane radionice došlo je 36 učenika. Nakon sprovedenih radionica, 20 zainteresiranih liječnika porodične medicine i medicinskih sestara/ tehničara će učestvovati na dvodnevnom treningu trenera iz oblasti obezbjeđenja prijateljskog pristupa u radu sa mladima. Na ovaj način se osigurava samoodrživost projekta i omogućava kontinuitet u pružanju prijateljskih usluga mladim ljudima u okviru usluga porodične medicine.

Asocijacija XY će nakon ovog projekta nastaviti sa edukacijom zdravstvenog i nezdravstvenog kadra u ostalim kantonima /županijama gdje će se iskustva sarajevskih i travničkih kolega/liječnika koristiti kao primjeri dobre prakse.

Ciljne grupe

Edukativne radionice su namjenjene za ljekare porodične medicine i medicinske sestre /tehničare. Inovativno je da u radionicama učestvuje nezdravstveno osoblje (administracija, osoblje za održavanje čistoće, portiri) koji su također vrlo važna karika u obezbjeđenju prijateljskog pristupa prema pacijentu a posebno prema mladoj osobi. Obzirom da prijateljski pristup ne definiše isključivo odnos ljekara sa mladom osobom, već i portirnicu, referalni sistem, odnos medicinske sestre te iz tih razloga zahtjeva angažman menadžementa domova zdravlja. To nam govori da u obezbjeđivanju prijateljskog pristupa svi uposlenici domova zdravlja igraju jednako važnu ulogu.

Da bi se obezbjedila kvalitetna edukacija učesnika na radionici će učestvovati i mladi ljudi , volonteri Asocijacije XY.

Projektne aktivnosti

Projektom je planirano da se u Sarajevu i Travniku organizuju 4 radionice za zdravstvene i nezdravstvene radnike domova zdravlja iz ova dva kantona.

1. **Radionica**: „Prijateljski pristup u radu sa mladima (uključujući i akreditacijske standarde prijateljskih zdravstvenih usluga)“
2. **Radionica:** „Rad sa vulnerabinim grupama (sa fokusom na predrasude i stigmu)“
3. **Trening za trenere:** „Prijateljski pristup u radu sa mladim ljudima“

Trening za trenere predstavlja napredni korak za zdravstvene radnike kojima teme na radionicama budu posebno interesantne i koji budu smatrali da mogu stečene vještine i znanje prenositi na svoje kolege. Oni će, nakon treninga dobiti certifikat o završenom treningu koji će im omogućiti edukaciju svojih kolega.

4. **Izrada informativnog i edukativnog materijala o prijateljskim uslugama** za mlade ljude i seksualno i reproduktivno zdravlje – *doprinos Asocijacije XY*
5. **Distribucija informativnog i edukativnog materijala** na projektnim lokacijama
   Materijal je prilagođen specifičnim potrebama mladih ljudi kada su u pitanju najvažnije oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava. Također, namjena materijala je da mlade ljude upozna sa postojanjem prijateljskih usluga u okviru postojećih zdravstvenih struktura. Oni će biti ohrabreni da posjećuju svog ljekara porodične medicine koji im nudi prijateljski pristup u pružanju usluga., što će biti doprinos Asocijacije XY

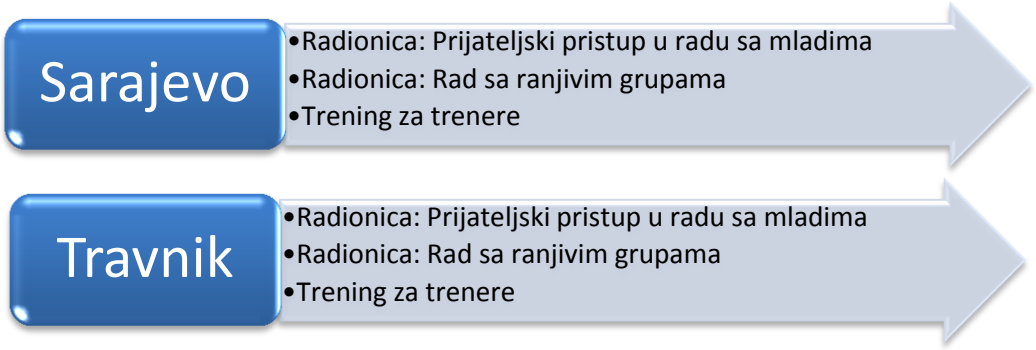

Šema 2.1 Edukativne aktivnosti definirane projektom

Očekivani rezultati

24 ljekara porodične medicine i medicinske sestre iz 9 (devet) Domova zdravlja Kantona Sarajevo je informisano o prijateljskom pristupu u radu sa mladim ljudima, specifičnostima rada sa vulnerabilnim grupama ljudi i najvažnijim komunikacijskim vještinama u radu sa mladim ljudima.

22 ljekara porodične medicine i medicinske sestre iz 2 (dva) Doma zdravlja i područnih ambulanti iz Srednjobosanskog Kantona je informisano o prijateljskom pristupu u radu sa mladim ljudima, specifičnostima rada sa vulnerabilnim grupama ljudi i najvažnijim komunikacijskim vještinama u radu sa mladim ljudima.

20 zdravstvenih radnika su postali treneri iz oblasti prijateljskog pristupa mladim ljudima

Najmanje **4000** mladih ljudi iz Kantona Sarajevo i Srednjebosanskog Kantona je informisano o postojanju prijateljskih zdravstvenih usluga u okviru Domova zdravlja i područnih ambulanti.

Ključni rizici uključeni u projekat

-Nerazumijevanje menadžmenta zdravstvenih ustanova o značaju edukacije zdravstvenih i nezdravstvenih radnika iz oblasti prijateljskog pristupa mladim ljudima

- Nedostatak vremena zdravstvenih i nezdravstvenih radnika da se posvete mladim ljudima zbog velikog broja pacijenata

- Motivacija zdravstvenih radnika i nezdravstvenog osoblja da se posvete edukaciji o prijateljskom pristupu mladim ljudima

Projektni partneri i eventualni drugi izvori finansiranja

Partneri na projektu će biti profesionalno zdravstveno osoblje koje će biti angažovano da rade kao treneri na radionicama i treningu trenera (zdravstveni radnici Doma zdravlja „Vrazova“ i Doma zdravlja Travnik)

Izvori finansiranja : IPPF, DFID, Global Fund (Izrada i štampa informativnog i edukativnog materijala)

Sastav projektnog tima

- **Dr Ljiljana Ahmetović** , trener, Dom zdravlja Vrazova Sarajevo
- **Zumreta Hamarac**, med. sestra , trener, Dom zdravlja Vrazova Sarajevo
- **Dr Bejsa Muslimović** , trenerica, Dom zdravlja Travnik
- **Zukan Lejla**, savjetnica za mentalno zdravlje - Dom zdravlja Travnik
- **Mr ph Emina Osmanagić**, trener
- **Zvjezdana Jakić**, psiholog
- **Fedja Mehmedović**, master trener

U Sarajevu su organizovane dvije jednodnevne radionice za zdravstvene radnike domova zdravlja sa područja Kantona Sarajevo.

Radionice su organizovane 26 i 30 aprila te je na istim prisustvovalo ukupno 24 učesnika.

Učesnici su imali priliku da se na ovim radionicama upoznaju sa standardima i karakteristikama prijateljskog pristupa u radu sa mladima.

Posebna radionica je posvećena prijateljskom pristupu i ostalim programima usmjerenim na ranjive i marginalizovane grupe u našoj zemlji.

Prijateljski pristupu u radu sa mladima i ranjivim grupama

SARAJEVO

UVOD

U Sarajevu su 26.04. i 30.04. organizovane dvije radionice za zdravstvene radnike iz domova zdravlja Kantona Sarajevo. U toku organizacije radionica javio se problem na koji mi nismo mogli uticati. Naime, u mnogim domovima zdravlja nedostaje kadra, stoga niko iz tog doma zdravlja nije mogao prisustvovati niti u jednom od ponuđenih termina. Također dva zdravstvena radnika su dan prije otkazali svoj dolazak zbog bolesti, a obzirom da su oba termina u vrlo kratkom vremenskom okviru, niko od njih nije mogao prisustvovati ni u drugom terminu.

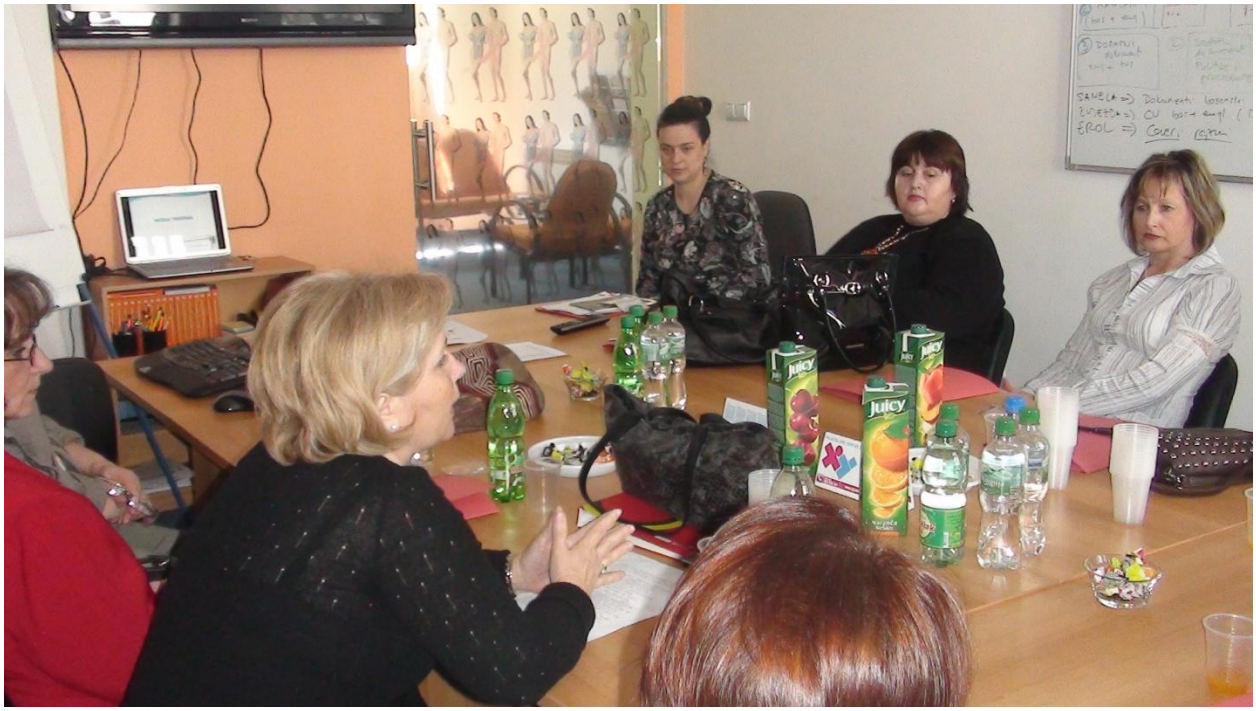

Sveobuhvatni cilj obje radionice bio je predstaviti i usmjeriti pružatelje zdravstvenih usluga na posebne karakteristike adolescencije i odgovorajuće pristupe u adresiranju odabranih, prioritetnih zdravstvenih potreba i problema adolescenata, ali i ranjivih grupa. Obzirom da u sklopu Asocijacije XY postoji centar koji je prijateljskog karaktera, veliki dio radionice je iskorišten za upoznavanje učesnika sa različitim pristupima i uslugama koje pruža naš prijateljski centar uključujući sve odjele i njihove različite programe. Važno je izdvojiti oduševljenje učesnika koje nisu krili kada su bili u obilasku našeg prijateljskog centra, gdje je učesnike najviše dojmila naša klinika koja pruža ginekološke i dermatovenerološke usluge. Mnogi od njih istakli su kako nisu znali da postoje nevladine organizacije sa sličnim programima i uslugama za mlade. Za Asocijaciju XY ova radionica je bila odlična prilika da zdravstvene radnike koji rade u 9 općina u Kantonu Sarajevo, upoznamo sa uslugama koje pružamo mladima. Vjerujemo da će ovo doprinjeti tome da će veći broj mladih koji koriste usluge domova zdravlja dobiti informaciju o postojanju našeg prijateljskog centra.

Ciljevi radionica

- Steći više saznanja o karakteristikama i razvojuu adolescenciji
- Biti osjećajniji prema potrebama adolescenata
- Imati više mogućnosti da adolescentima ponudimo zdravstvene usluge koje su im prilagođene
- Upoznati se sa iskustvima i pozitivnim praksama drugih zdravstvenih ustanova u pružanju prijateljskih usluga mladima
- Upoznati učesnike sa ulogom nevladinih organizacija u preventivnim programima za mlade
- Upoznati učesnike sa programima i uslugama koje pruža Prijateljski centar Asocijacije XY
- Prepoznati potencijalna mjesta akcije u radu sa mladima
- Identificirati barijere u pružanju prijateljskih usluga mladima
- Razviti "strategiju" koja će pomoći u rješavanju poblema i barijera u radu sa mladima
- Senzibilizacija zdravstvenih radnika kada su u pitanju ranjive i marginalizovane grupe

OSVRT NA ODRŽANE SESIJE

U toku prve prezentacije učesnicima smo predstavili Global Fund projekat koji je dobrim dijelom doprinjeo otvaranju 20 prijateljskih centara u BiH. Učesnici su istakli da nisu znali da se u našoj zemlji toliko pažnje posvečuje ovom pristupu u radu sa mladima. Također smo učesnicima predstavili uloge nevladinih organizacija koje se otvaraju paralelno sa prijateljskim centrima. Na ovaj način htjeli smo učesnicima skrenuti pažnju na to koliko su važne nevladine organizacije kada je u pitanju zdravlje mladih.

Interesantna je opaska koju je napravio jedan od učesnika prvi dan treninga: "Ne znam zašto mislite da moj osmijeh kojim dočekam svaku mladu osobu koja uđe u moju oridinaciju nije dovoljno prijateljski?".

Nakon radionice, isti učesnik je zaključio da sada prijateljski pristup vidi kao niz koraka koje poduzimamo na različitim nivoima naših usluga, što podrazumjeva sistemski pristup na nivou institucije u cilju uspostavljanja što povoljnijeg ambijenta koji bi ohrabrio mlade da redovno koriste zdravstvene usluge. Prezentacija projekta Global Fund bila je svojevrstan uvod u slijedeću prezentaciju preventivni programi u radu sa mladima, gdje smo učesnicima predstavili različite

aktivnosti koje za krajnji cilj imaju prevenciju različitih problema sa kojima se mladi mogu suočiti te promocija zdravstvenih usluga.

Učesnicu su pokazali interes za internet okupljališta mladih, gdje naši terenski radnici predtsavljaju zdravstvene usluge te ukazuju na potencijalne rizike koji se vežu za različite oblike ponašanja. Ove preventivne aktivnosti, za mnoge zdravstvene radnike su nepoznate. Posebno im se dopala priča o facebooku, twetter-u i različitim forumima te posebnim profilima koje Asocijacija XY koristi kako bi promovisala zdravlje i zdrave životne stilove. Ukazali smo i na mnoge druge pristupe kojima pokušavamo obuhvatiti što veći broj mladih ljudi, gdje smo posebnu pažnju posvetili vršnjačkoj edukacije, za šta se pokazalo da je pouzdan vid neformalne edukacije, a koja se koristi u gotovo svim gradovima u BiH. Učesnima smo pokazali šta sve mlada osoba mora proči kako bi stekla zvanje vršnjački educator te koja je uloga edukatora vršnjaka kada je u pitanju prijateljski prisup i centri koji ga pružaju.

Agenda prve radionice: Prijateljski pristup u radu sa mladima

VRIJEME	AKTIVNOST	POJAŠNJENJE
11:00-11:05	Otvaranje radionice	Uvodna riječ
11:05-11:10	Modul radionice • Koncept radionice • Logističke informacije	Prezentacija koncepta radionice i logističke informacije
11:10:11:20	Očekivanja učesnika	
11:20-11:35	Uvod u trening	Prezentacija programa Global Fund
11:35-11:50	Preventivni programi u radu sa mladima	
11:50-11:05	Pauza	Kafe pauza
11:05-11:40	Seksualnost i adolescencija	
11:40-12:30	Prijateljski pristup u radu sa mladima	Prezentacija I vježba
12:30-12:45	Seksualno i reproduktivno zdravlje	Prezentacija
12:45-13:15	Prijateljski centar za mlade XY	Prezentacija
13:15-13:25	Dnevna evaluacija i zatvaranje dana	
13:25-13:35	Spisak za posjelu certifikata	
13:50-14:50	Ručak	

Ono šta se učesnicima najviše dopalo i za šta je vladalo najveće interesovanje jeste prezentacija o adolescenciji i specifičnostima adolescentne ranjivosti u kontekstu rizičnih seksualnih ponašanja i upotrebe psihoaktivnih supstanci. Na taj način, učesnicima smo predstavili najnovija otkriča iz oblasti rada sa adolescentima, gdje je posebna pažnja posvečena tzv. moždanoj nezrelosti koja je jedan od rizikofaktora za rizična ponašanja. Kroz ovu prezentaciju pokušali smo učesnicima ukazati na specifičnosti adolescencije, te kakvu ulogu igra vršnjački pritisak u smislu uticaja na donošenje određenih odluka. Veliki dio ove prezentacije prošao je u diskusijama u koje su se učesnici rado uključivali. Bilo je zaista zanimljivo slušati šta različiti zdravstveni radnici misle o određenom problemu iz ugla svojih struka i iskustava proisteklih iz rada sa mladima.

Generalni zaključak je da zdravstveni radnici imaju problem sa velikim broj dnevnih pacijenata, pa je zaista teško posvetiti se dovoljno svakom od njih. S tim u vezi, učesnici su zaključili da između Asocijacije XY i domova zdravlja Kantona Sarajevo treba da postoje referalne veze putem kojih bi zdravstveni radnici mlade ljude u određenim situacijama uputili u klinika Asocijacije XY, što bi donjelo obostranu korist, kako za mladu osobu koja bi zasigurno dobila kvalitetnu uslugu, ali i za dom zdravlja koji bi na ovaj način rasteretio sistem koji je za sada zasigurno preopterećen.

Nakon što smo učesnike podsjetili na činjenicu da je adolescencija period mogućnosti, ali i rizika, u prezentaciji prijateljski pristup u radu sa mladima, pokušali smo definisati mjesto zdravstvenog

radnika u prijateljskom pristupu te ulogu prijateljskog pristupa u cilju povećanja broja mladih koji koriste usluge domova zdravlja. Učesnima smo ukazali na uzroke koji sputavaju mlade da intenzivnije koriste određene zdravstvene usluge, te kako svi možemo doprinjeti da se to promjeni. Prijateljski pristup podrazumijeva sistemski pristup koji sve usluge prilagođava specifičnim potrebama mladih, stoga je dosta vremena iskorišteno da se učesnicima predstave sve karakteristike koje ovaj pristup svrstavaju u kategoriju prijateljskog.

Učesnici su u toku prezentacije „Seksualno i reproduktivno zdravlje“ imali priliku da se upoznaju sa razlikom između seksualnog zdravlja i reproduktivnog zdravlja. Obzirom da svjetska zdravstvena organizacija u posljednje vrijeme zdravlju prilazi iz ugla ljudskih prava, ova prezentacija je poslužila da i mi, zajedno sa učesnicima povežemo obje komponente sa osnovnim ljudskim pravima, ali i pravima klijenata koji koriste zdravstvene usluge.

Obzirom da svi ljudi imaju pravo na informaciju, učesnici su primjetili kako mladi ljudi u BiH teško mogu da uživaju ovo pravo, jer mnogi od njih uopšte nemaju pristup izvorima informacija koje se odnose na zdravlje i zdrave životne stilove. Ovdje smo posebnu pažnju posvetili pravu na informacije u kontekstu informiranja o postojanju određenih zdravstvenih usluga, kao i informacije o tome na koji način koristiti zdravstvene usluge koje su na raspolaganju mladima. Učesnici su primjetili da mnoge mlade osobe ne znaju za prijateljski centar za mlade Asocijacije XY, a da mnogi domovi zdravlja, koji bi takvu informaciju ponudili mladima, također nisu upoznati sa postojanjem ovoga centra kao ni sa uslugama koje on pruža. Stoga smo iskoristili priliku da učesnike upoznamo sa pozitivnim praksama prijateljskog centra za mlade Asocijacije XY, kao i sa pristupima koje koriste različiti odjeli kako bi informirali mlade ljude o postojanju ovog centra kao i kvalitetnih usluga koje se u njemu pružaju mladima.

Učesnici radionice su pokazali interes za instrumente koje posjeduje naša klinika, te nisu skrivali da su iznenađeni postojanjem ovakve klinike u njihovom gradu. Pojedini učesnici su u toku prezentacije o našem prijateljskom centru istakli kako je ova radionica ispunila svoj cilj samom činjenicom da 24 zdravstvenih radnika sada zna za postojanje prijateljskog centra što će u budućnosti pomoći istim da upute mlade ljude na mjesto gdje mogu dobiti kvalitetnu, ali i besplatnu uslugu.

Zadnja aktivnost koju smo imali prije evaluacije same radionice je predstavljanje svih odjela Asocijacije XY sa kratkim osvrtom na metodologiju rada i programe koje ti odjeli implementiraju. Učesnici su pitali za rad savjetovališta, gdje ih je najviše interesovao odaziv mladih i da li naše savjetovalište radi sa roditeljima. Nakon kratke prezentacije savjetovališta, učesnici su tražili kontakt istog, kako bi u budućnosti bili u prilici da nekoj mladoj osobi ili roditeljima daju informaciju o postojanju našeg savjetovališta. Smatramo da je ova radionica ispunila očekivanja sa kojima je Asocijacija XY ušla u ovaj projekat, a to je da pored osposobljavanja većeg broja zdravstvenih radnika o pružanju prijateljskih usluga mladima, upoznamo iste sa našim prijateljskim centrom te ukažemo na kvalitet i obim usluga koje pružamo.

Radionica: Prijateljski pristup u radu sa ranjivim grupama

UVOD

Nakon završene prve radionice, svi učesnici su pokazali interes za prisustvo i na drugoj planiranoj radionici o prijateljskom pristupu u radu sa ranjivim grupama. Kao i na prethodnoj radionici i na ovoj radionici je prisustvovao isti broj učenika, tj. 24. Radionica je organizovana 30 aprila, dakle 4 dana nakon prve radionice. Razlog zašto smo ove dvije radionice organizovali u ovako kratkom vremenskom okviru jeste želja da učesnici na drugu radionicu dođu sa svježim znanjem stečenim na prvoj radionici. Ovo je doprinjelo kvalitetnijem interaktivnom radu između trenera i učesnika.

OSVRT NA ODRŽANE SESIJE

Obziro dnoj radionici pažnju posvetili najvećim dijelom upoznavanju učesnika sa prijatelj radu sa mladima, kao i o specifičnostima adolescencije, ova radionica je

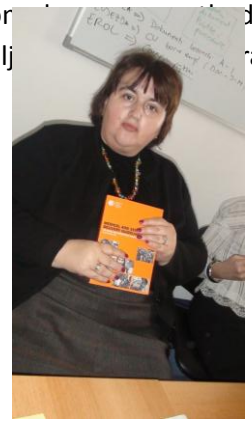

učesnike upoznala sa terminom ranjive grupe, te ukazala na specifične pristupe koje koristi Asocijacija XY kako bi došla do ovih populacija. Zanimljivo je da gotovo 80% učesnika nije nikada čulo za terenski rad koji je najpopularniji alat u pristupanju teško dostupnim grupama.

Stoga je prva prezentacija na ovoj radionici upravo objasnila koje oblike terenskog rada koristi Asocijacija XY u pristupanju ovim grupama. Učesnici su pokazali interes za cyber-outreach (terenski rad na internetu), gdje smo učesnicima pokazali mjesta akcije, a koja su također i mjesta na kojim naši internet terenski radnici kontaktiraju mlade ljude, informišući ih o testiranju, uslugama našeg prijateljskog centra, ali i sa svim drugim preventivnim mjerama koje naši terenski radnici poduzimaju u cyber prostoru. Učesnici su istakli da prvi put čuju da neka organizacija pronalazi interenet (virtualna) okupljališta mladih kao što su različiti forumi, različite društvene mreže i sl. te da na tim mjestima rade prevenciju različitih zdravstvenih i nezdravstvenih problema te promociju zdravih životnih stilova.

Također je bilo govora o posjetama lokacijama na kojima se okupljaju određene populacije, gdje naši terenski radnici također implementiraju različite preventivne aktivnosti. Učesnike smo upoznali sa referalnim sistemom koji se odnosi na terenski rad, ali i na naš prijateljski centar.

Prezentacija o terenskom radu je poslužila kao uvod u prezentaciju „preventivni programi u radu sa ranjivim grupama“. Ova prezentacija je iskorištena da učesnicima ukažemo na značaj prilagođavanja određenih usluga, ali i pristupa, specifičnim potrebama različitih populacija. Prezentacija je predstavila različite programe koje Asocijacija XY implementira sa mnogim populacijama, gdje smo jasno predstavili metodologiju kou koristimo kako bi usluge odgovorile na specifične potrebe svake od populacija koje su obuhvačene našim programima. Učesnici su imali priliku da analiziraju određene pristupe te da iznesu svoja stajališta glede istih. Posebno ih je dojmilo to da Asocijacija XY za svaku ciljnu grupu osmisli poseban pristup, te kako predstavnike određenih grupa uključujemo u dizajniranje projekata, ali i programa koje planiramo da koristimo u budućnosti. Koje ciljne grupe smo u kontekstu preventivnih programa predstavili učesnicima, možete vidjeti u slijedećoj šemi:

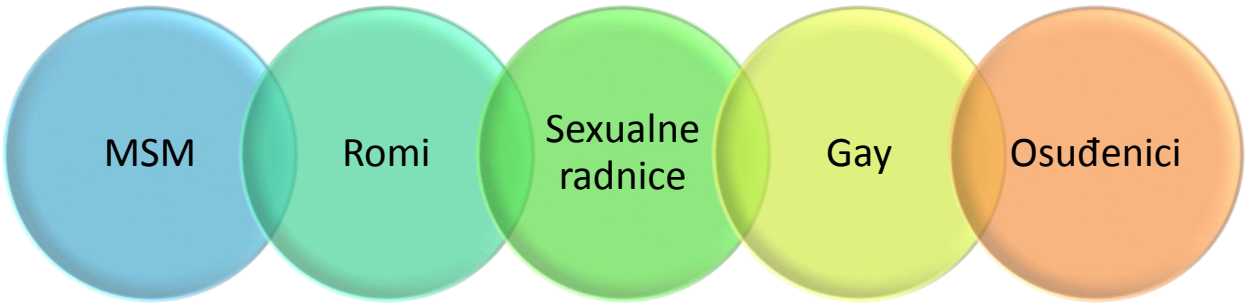

Ovom prezentacijom smo htjeli da pokažemo učesnicima koliko napora nevladin sektor ulaže u cilju povečanja broja mladih iz teško dostupnih grupa koji koriste zdravstvene usluge. Razlog je želja da učesnici, koji možda imaju određene predrasude, shvate da ne treba da odbijaju mlade zbog

određenih ponašanja ili pripadnosti određenoj grupi, te smo na taj način htjeli napraviti određeni vid senzibilizacije učesnika po pogledu ovih populacija.

Prezentacija o ranjivim grupa je učesnike upoznala sa svim identificiranim ranjivim grupama u našoj zemlji. Poseban dio prezentacije je bio identificirati uzroke ranjivosti svake od ovih grupa zasebno. S tim u vezi, učesnici su imali zadatak da sami definišu zašto su pojedine grupe ranjivije kada je u pitanju npr. HIV ili neke druge spolno prenosive infekcije. Učesnici su radili u grupama te su dobili 5 minuta da definišu uzroke ranjivosti. Nakon završenih priprema, svaka grupa je predstavila svoja zapažanja, te smo diskutovali o strategijama koje se mogu poduzeti u pogledu smanjenja rizika unutar određenih populacija. Zapažanja učesnika su bila različita, no možemo reči da smo postigli cilj jer su učesnici sami došli do zaključka da su određene grupa uskračene za mnoga osnovna ljudska prava što ove grupe čini marginalizovanim, a samim tim i više ranjvim nego je to slučaj sa generalnom populacijom. Obzirom da se posljednjih 20 godina sve veći broj zdravstvenih institucija okreče prevenciji u kontekstu ostvarivanja osnovnih ljudskih prava, ovo je bila odlična prilika da definišemo razloge i prednosti jednog takvog odnosa prema prevenciji i promociji zdravlja.

Agenda druge radionice:

Prijateljski pristup u radu sa ranjivim grupama

VRIJEME	AKTIVNOST	POJAŠNJENJE
11:00-11:05	Otvaranje radionice	Uvodna riječ
11:05-11:10	Modul radionice • Koncept radionice • Logističke informacije	Prezentacija koncepta radionice i logističke informacije
11:10:11:20	Očekivanja učesnika	
11:20-11:40	Terenski rad	Prezentacija
11:40-12:00	Preventivni programi u radu sa ranjivim grupama	
12:00-12:15	Pauza	Kafe pauza
12:15-12:45	Ranjive grupe	
12:45-13:00	Komunikacijske vještine	Prezentacija I vježba
13:00-13:50	Prijateljski pristup u radu sa ranjivim grupama	Prezentacija
13:50-13:55	Dnevna evaluacija i zatvaranje dana	
13:55-14:00	Spisak za posjelu certifikata	
14:15	Ručak	

ANALIZA EVALUACIJSKIH UPITNIKA

Datum	**26 i 30.4.2010.**
Mjesto održavanja (grad/institucija)	**Asocijacija XY-Sarajevo**
Broj učesnika	**24 (**M- **1,** Ž- **23)**

Kategorija	**Izjava**	**Slažem se u potpunosti**	**Slažem se**	**Ne slažem se**	**Ne slažem se u potpunosti**
Priprema treninga	Dobio/la sam adekvatne informacije prije održavanja treninga	79%-19 učesnika	21%-5 učesnika		
Trening proces i sadržaj	Trening je imalo jasno definiranu svrhu	100%-24 učesnika			
	Trening je postigao svoju svrhu	95%-23 učesnika	5%-1 učesnik		
	Sadržaj treninga je primjeran za moju ulogu zdravstvenog radnika.	100%-24 učesnika			
	Facilitacija/vođenje treninga je bilo zadovoljavajuće.	100%-24 učesnika			
	Dužina trajanja treninga je bila adekvatna.	37,5%-9 učesnika	62,5%-15 učesnika		
	Materijali i lokacija održavanja treninga su bili zadovoljavajući.	100%-24 učesnika			
Logistika	Imao/la sam problema sa transportom do mjesta održavanja treninga.				100%-24 učesnika

	Uživao/la sam u osvježenjima na treningu (kafe pauza i ručak)	100%-24 učesnika			
Učešće	Imao/la sam šansu da iznesem svoje ideje i mišljenja.	100%-24 učesnika			
Sveobuhvatna impresija	Razumio/la sam svoju ulogu u prijatelsjkom pristupu u pružanju usluga mladima	91,5%-22 učesnika	8,5%-2 učesnika		
	Trening je bio dobro iskorištavanje mog vremena.	100%-24 učesnika			

1. **Vaša institucija/organizacija pruža usluge:**

☐ Mladima-**100% (**24 osoba)

☐ Seksualnim radnicama-**8,5%** (2 osobe)

☐ Osobama sa invaliditetom- **50% (**12 osoba)

☐ Muškarcima koji imaju seksualne odnose sa muškarcima -**0%**

☐ Zavisnicima o narkotičkim sredstvima- **50% (**12 osoba**)**

☐ Romima**- 50% (**12 osoba**)**

☐ Djeci**- 91,5%** (22 osobe**)**

☐ Odraslima**-50%** (12 osoba)

☐ Osobama koje žive sa HIV/AIDS-om**- 20,8%%** (5 osoba)

☐ Ostali**- 8,5%** (2 osobe)

2. **Da li ste zadovoljni sadržajem prezentacija?**

☐ Da- **100%** (24 osobe)

☐ Ne- **0%**

3. **Da li Vam je trening pomogao za rad u budućnosti?**

☐ Da- **100%** (24 osobe)

☐ Ne- **0%**

4. **Da li ste zadovoljni radom facilitatora?**

☐ Da- **100%** (24 osobe)

☐ Ne- **0%**

5. **Da li ste zadovoljni svojim učešćem na treningu?**

☐ Da- **100%** (24 osobe)

☐ Ne- **0%**

6. **Da li Vam je potreban napredni Trening za prijateljski pristup?**

☐ Da- **100%** (24 osobe)

☐ Ne- **0%**

7. **Koja vrsta podrške Vam je potrebna u budućem radu?**

Dovoljno vremena za svakog pojedinca uz bolje razumijevanje šefova službi.

Ostali komentari:

Mislim da je ovaj trening jako koristan i poučan za nas, bilo bi dobro kada bi bilo više ovakvih treninga. Sve pohvale. Jako korisno predavanje koje će nam puno pomoći u budućem radu. Ova radionica me oduševila, uživala sam u predavanju- dok je predavač davao puno primjera u sklopu izlaganja-sve pohvale. Sretna sam što su mladi dobili šansu i nadam se da ova vrsta treninga i rada neće ostati samo na ovoj skromnoj grupi nego i na višoj razini!

Generalni zaključak:

Učesnici iz Domova zdravlja koji su prisustvovali treningu o značaju prijateljskog pristupa u radu sa mladima pokazali su veliku zainteresiranost za ovaj način rada. Jako im se sviđa način rada trenera, a posebno navođenje stvarnih primjera i razmjena iskustva iz prakse. Većina učesnika bi volila da prođe napredni trening na temu prijateljskog pristupa u radu sa mladima, kako bi to znanje mogli prenjeti i drugim kolegama koji svakodnevno rade sa mladim ljudima.

U Travniku su 04 i 06 maja organizovane dvije jednodnevne radionice za zdravstvene radnike iz centra za mentalno zdravlje i domova zdravlja sa područja Srednjobosandskog kantona. Ukupno 14 zdravstvenih radnika je imalo priliku da se upoznaju sa prijateljskim pristupom u pružanju usluga mladim, sa posebnim fokusom na marginalizovane i ranjive grupe. Učesnici su pozitivno reagovali na obje radionice, što potvrđuju veliki broj diskusija koje su vođene između fascilitatora radionice i učesnika. Učesnike je najviše interesovala prezentacija o ranjivim grupama gdje je dosta vremena iskorišteno za pojašnjavanje seksualnosti, seksualnih orjentacija te utjecaj tzv. Moždane nezrelosti na ponašanje adolescenata. Učesnici su pozdravili održavanje ovakvih radionica te su istakli kako u budućnosti žele više ovakvih sadržaja koji će nesumnjivo pozitivno uticati na njihov rad sa adolescentima i predstavnicima ranjivih grupa.

Prijateljski pristupu u radu sa mladima i ranjivim grupama

Travnik

UVOD

U Traviku su 4 i 6 maja organizovane dvije radionice za zdravstveno i nezdravstveno osoblje doma zdravlja Travnika, ali i centra za mentalno zdravlje čiji su uposlenici pokazali najveći interes za aktivno učešće i prisustvo na ovim radionicama. Problem sa kojim smo se susreli u toku organizacije edukativnih aktivnosti u domu zdravlja Travnik jeste motivacija menedžmenta ovog doma zdravlja da odredi potenicijalne učesnike na radionicama. Nakon što smo direktoru ovoga doma zdravlja poslali zahtjev da se odrede učesnici ispred ovoga doma zdravlja i u kojem smo naglasili značaj pomenutih radionica, ispred ove institucije na radionice je došlo 5 zdravstvenih radnika. Važno je dodati da su uposlenici centra za mentalno zdravlje Travnik pokazali veliki interes te je najveći broj učesnika došao upravo iz ovoga centra. Tako da sa zdravstvenih radnicima iz Doma zdravlja Travnik i zdravstvenim radnicima iz Centra za mentalno zdravlje Travnika ukupan broj učesnika na obje radionice je bio 14. Isti broj učesnika je došao i na drugu radionicu koju smo organizovali 6 maja 2010. godine.

OSVRT NA ODRŽANE SESIJE

Kao što je to bio slučaj i u Sarajevu, učesnici radionice su pokazali veliko interesovanje za teme sadržene u prvoj radionici. Posebno im je interesatna prezentacija o aktivnostima na projektu Globalnog Fonda jer se u toj prezentaciji definiše broj prijateljskih centara koji su otvoreni kroz pomenuti projekat. Posebno interesantna je činjenica da smo ovu radinocu održali u prostorijama prijateljskog centra za mlade u Travniku, te je to bila odlična prilika da se učesnici upoznaju sa uslugama koje ovaj centra pruža kao i sa mladima koji rade preventivne aktivnosti, a koji su bili prisutni na ovoj radionici. Ova prezentacija uvodi učesnike u temu „prijateljski pristup“ te na jedan indirektan način ukazuje na značaj i potrebe za ovakvim pristupom. To ističemo jer je činjenica da je u BiH otvoren 21 centar osposobljen za pružanje prijateljskih usluga, a činjenica da država insistira na

otvaranju ovih centara odličan je primjer i potvrda naše tvrdnje da su ovi centri zaista potrebni i da je ovaj pristup prilika da povećamo broj mladih koji koriste ili koji će koristiti zdravstvene usluge.

Nakon što smo učesnicima predstavili aktivnosti na projektu Globalnog Fonda, definisali smo ulogu nevladinih organizacija u pružanju prijateljskih usluga mladima. Učesnici su istakli kako su prije radionice imali predrasude o tome šta rade nevladine organizacije i koja je njihova uloga u ostvarivanju prava koji se tiču zdravlja mladih.

Uzmemo li obzir činjenicu da naš obrazovni sistem ne odgovara na potrebe mladih kada je u pitanju seksualno i reproduktivno zdravlje te da ne postoje adekvatni školski programi koji imaju za cilj promociju zdravlja i zdravih životnih stilova, shvatit ćemo koliko je važan neformalni vid obrazovanja.

Mladima nedostaje znanje, vještine zadržavanja i usvajanja zdravih životnih stilova, mladi nemaju dovoljno izgrađenu svijest o rizicima i eventualnim posljedicama pojedinih oblika rizičnih ponašanja, stoga su svi preventivni programi u našoj zemlji od posebnog značaja.

Različite organizacije u Bosni i Hercegovini bave se pitanjima mladih ljudi, te je prezentacija „Preventivni programi u radu sa mladima“ upravo bila prilika da se učesnici upoznaju na koji način nevladine, ali i druge organizacije, pristupaju pitanju promocije zdravlja i prevencije rizičnih ponašanja mladih. Obzirom da smo na radionici imali prisutne i vršnjačke edukatore koji implementiraju preventivne programe u srednjim školama u Travniku, veći dio ove prezentacije smo iskoristili da učesnike upoznamo sa pojmom „vršnjačka edukacija“ te ukažemo na značaj ovog vida edukacije, kao i da upoznamo učesnike sa metodologijom iste.

Također smo prezentovali i preventivne aktivnosti koje se implemetiraju van škola, a koje također za ciljnu grupu imaju mlade ljude. Učesnici su poseban interes pokazali za preventivne aktivnosti koje se implementiraju putem interneta. Većina učesnika je istakla da nisu znali da postoje preventivni programi koji se implementiraju na virtualnim okupljalištima mladih. Prvi korak je bio definisati pojam „virtualna okupljališta“ te smo nakon toga predstavili i metodologije koje se koriste kako bi se pristupilo mladima u ovom okruženju. Pri tome smo pažnju posvetili slijedećim virtualnim okupljalištima mladih:

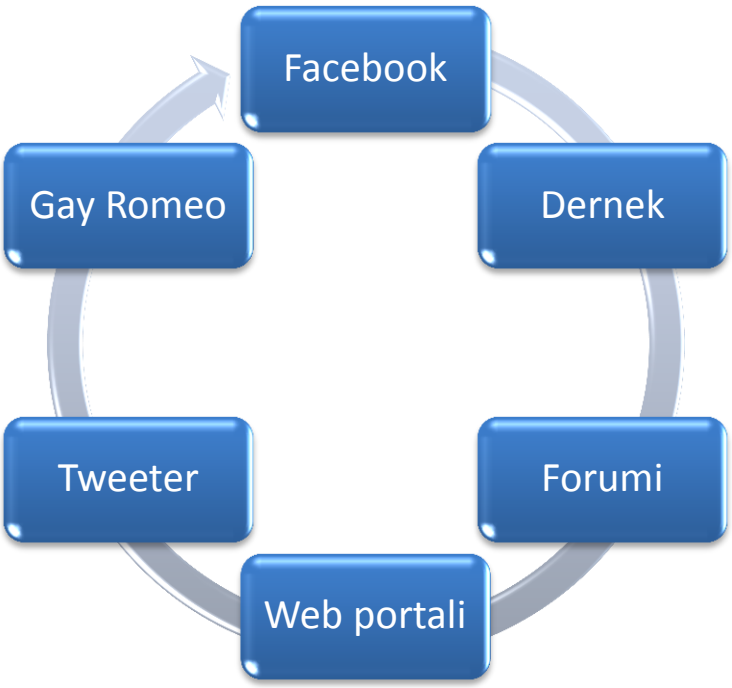

U ovoj prezentaciji posebno smo pažnju posvetili definisanju razlika između edukacije, obrazovanja i širenja informacija. Ovo nam je bilo važno kako bi učesnicima objasnili koji vid aktivnosti se implemetira na kojem virtualnom okupljalištu. Obzirom da se na internetu mogu raditi gotovo sve edukativne i informativne aktivnosti, učesnicima smo predstavili pozitivne prakse nevladinih organizacija u BiH kada je u pitanju edukacija i širenje informacije. Učesnici su imali priliku da analiziraju neke od ponuđenih primjera koje smo mi kao organizacija imali kada je u pitanju informisanje mladih putem interneta.

Prezentacija o adolescenciji i razvoju seksualnosti na gotovo svim treninzima i radionicama podstakne najveći interes. To je bio slučaj i na ovoj radionici. Razlog je možda činjenica da većina učesnika radi upravo sa mladima, pa ova prezentacija odgovara potrebama učesnika više nego je to slučaj sa ostalima. Učesnici su se posebno iznenadili kada smo govorili o moždanoj nezrelosti kao jednom od riziko faktora za neke oblike rizičnih ponašanja. Ovdje smo govorili o uticaju moždane nezrelosti na rizična seksualna ponašanja, vezu sa upotrebom droga i drugih psihoaktivnih supstanci te njihovoj korelaciji sa drugim oblicima rizičnih ponašanja. Uzmemo li u obzir činjenicu da su mladi u periodu adolescencije posebno ranjivi i pod povećanim pritiskom svojih vršnjaka, vrlo je lako

zaključiti koja je naša uloga kao zdravstvenih radnika u kontekstu prevecije rizičnih ponašanja i promocije zdravlja.

Nakon završene prezentacije o adolescenciji i razvoju seksualnosti, učesnici su imali priliku da se bolje upoznaju sa karakteristikama prijateljskog pristupa u prezentaciji „Prijateljski pristup u radu sa mladima“. Posebno interesantan dio ove prezentacije je onaj gdje su zdravstveni radnici imali zadatak da izvedu igrokaz o tome kako treba da izgleda prijateljski prstup i koji pristupi ne odgovaraju ovome epitetu. Kada smo diskutovali o igrokazu učesnici su primjetili da zdravstveni radnici često nnisu u prilici da u potpunosti ispoštuju neke od karakteristika prijateljskog pristupa, a primjer je posvetiti mladoj osobi onoliko vremena koliko je toj osobi dovoljno da dobije sve relevantne informacije. Razlog je veliki broj klijenata na dnevnoj osnovi, što u konačnici onemogučava zdravstvene radnike da nekome posvete više vremena čak i ako smatraju da je to potrebno.

Također je bilo govora o povjerenju mladih u zdravstvene usluge koje se pružaju kako kroz prijateljske centre, tako i u one koje pružaju ostale zdravstvene ustanove u ovome kantonu. Učesnici su dodali da mladi ljudi rijetko koriste zdravstvene usluge, a ukoliko koriste, obićno je razlog neki problem ili već razvijena bolest. Mladima nedostaju navike da kontrolišu svoje zdravlje što je jedna od prepreka na kojima rade nevladine organizacije kroz različite edukativne aktivnosti. No također, veliki i izražen problem jeste taj što kada govorimo o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, najveća prepreka koja stoji na putu

korištenja nekih zdravstvenih usluga jeste nedostatak povjerenja, strah od narušene anonimnosti i privatnosti. Učesnici su dodali da zdravstveni radnici nekada između sebe govore o pojedinim pacijentima i njihovim dijagnozama. Ponekada te informacije mogu da izađu iz okvira domova zdravlja što za posljedicu ne utiće samo na pojedinca već i na sve one koji bi u budućnosti koristili određene usluge. Učesnici su imali priliku da kroz nekoliko studija slučaja iz naše zemlje identificiraju u kom slučaju je došlo do narušene anonimnsoti.

Također smo govorili o tome kako ovi izdvojeni slučajevi mogu negativno uticati na korištenje zdravstvenih usluga drugih mladih ljudi.Obzirom da je narušavanje anonimnosti predstavlja ugrožavanje nekih elementarnih ljudskih prava, ova disusija je bila odlična osnova za slijedeću sesiju tj. prezentaciju „Seksualno i reproduktivno zdravlje i prava“.

Nakon što smo očesnicima definisali razlike između seksualnog i reproduktivnog zdravlja, učesnike smo podjelili u grupe. Zadatak je bio da identificiraju uzroke pojedinih rizičnih ponašanja i nezdravih navika. U ovom slučaju učesnike smo pitali koji su razlozi zašto mladi ulaze u rizična seksualna ponašanja i zašto se mladi ljudi odluče da prvi put probaju neku drogu. U obje grupe na prvom mjestu od identificiranih uzroka jeste nedostatak informacija. Odmah smo podvukli ta dva primjera jer ukoliko je mlada osoba uskračena za informaciju tada govorimo o nepoštivanju jednog od sekualnih i reprodukativnih prava, a to jeste upravo pravo na informaciju. Zatim smo

definisali sve one koji su relevantni tj. odgovorni za ostvarivanje ovog prava, te smo ovaj dio prezentacije zaključili na taj način da su se učesnici složili da zdravstveni radnik ima odgovornost i obavezu da mladima pruži sve relevantne informacije koje se tiču njihovog problema ili interesovanja. Učesnici su dodali da manjak kadra u struci definitivno negativno utiče na ovo pitanje jer zdravstveni radnik kao što smo već dodali, nije u prilici da svakom pacijentu posveti onoliko vremena koliko je tom pacijentu potrebno. Tu smo se osvrnuli na to kako bi se taj problem mogao prevazići te su učesnici jednoglasno zaključili da je to odgovornost menadžmenta domova zdravlja. U ovoj prezentaciji smo se također osvrnuli na prava i potrebe pružaoca usluga. Prevelik broj pacijenata koji pripadaju jednom doktoru zasigurno je problem koji treba da se rješava na većem organizacionom nivou i u gotovo svim domovima zdravlja ova dva kantona, zdravstveni radnici su isticali isti problem. Problem je i činjenica da zdravstveni radnici često nisu u prilici da unapređuju svoja znanja i vještine, što u konačnici rezultuje manjim kvalitetom u pružanju pojedinih usluga.

Na kraju ove radionice učesnicima smo predstavili prijateljski centar Asocijacije XY gdje smo učesnima prezentovali pozitivne prakse našeg prijateljskog centra, kao i usluge i pristupe koje koristimo u cilju promocije zdravlja i zdravih životnih navika. Učesnici su pokazali interes za metodologije koje koristimo u radu sa ranjivim grupama, tačnije na koji način usluge svog centra promoviramo unutar ovih populacija. Učesnicima smo prezentovali nekoliko primjera iz prakse koji su oduševili učesnike, a posebno su im bili interesantni edukativni party-ji koje organizujemo u prostorijama drop in centra za rad sa MSM i GAY populacijom.

Agenda prve radionice:

Prijateljski pristup u radu sa mladima

VRIJEME	AKTIVNOST	POJAŠNJENJE
11:00-11:05	Otvaranje radionice	Uvodna riječ
11:05-11:10	Modul radionice • Koncept radionice • Logističke informacije	Prezentacija koncepta radionice i logističke informacije
11:10:11:20	Očekivanja učesnika	
11:20-11:35	Uvod u trening	Prezentacija programa Global Fund
11:35-11:50	Preventivni programi u radu sa mladima	
11:50-11:05	Pauza	Kafe pauza
11:05-11:40	Seksualnost i adolescencija	
11:40-12:30	Prijateljski pristup u radu sa mladima	Prezentacija I vježba
12:30-12:45	Seksualno i reproduktivno zdravlje	Prezentacija
12:45-13:15	Prijateljski centar za mlade XY	Prezentacija
13:15-13:25	Dnevna evaluacija i zatvaranje dana	
13:25-13:35	Spisak za podjelu certifikata	
13:50-14:50	Ručak	

Druga radionica: Prijateljski pristup u radu sa ranjivim grupama

UVOD

Druga radionica za zdravstvene radnike na temu „Prijateljski pristup u radu sa ranjivim grupama“ organizovana je 6.maja 2010. godine, također u prostorijama prijateljskog centra za mlade u Travniku. Radionica je trajala 3 sata te su učesnici bili isti zdravstveni radnici koji su prisustvovali i na prethodnoj radionici.

Obzirom da smo na prethodnoj radionici više pažnje posvetili prezentacijama koje se odnose na pubertet i adolescenciju, ova radionica je imala za cilj da upozna zdravstvene radnike sa ranjivim i marginalizovanim grupama te da definiše pristupe koji se koriste u radu sa tim populacijama.

OSVRT NA ODRŽANE SESIJE

U prvoj prezentaciji učesnike smo upoznali sa pojmom terenski rad te definisali uloge terenskih radnika u kontekstu prijateljskog pristupa. Učesnici su bili intrigirani činjenicom šta je sve uključeno u prijateljski pristup i koje metode prevencije koriste nevladine organizacije u radu sa ranjivim i teško dostupnim grupama. Obzirom da u ovoj prezentaciji učesnicima dajemo veliki broj primjera sa terena, učesnici su ovu prezentaciju ocjenili jako zanimljivom što se moglo zaključiti po njihovom aktivnom učešću u realizaciji iste. Obzirom da smo na prethodnoj radionici više pažnje posvetili virtualnim okupljalištima mladih, ovu prezentaciju smo iskoristili kako bi definisali uloge terenskih radnika na ovim okupljalištima. Učesnici su pohvalili rad Asocijacije XY i pozdravili programe terenskog rada gdje su pojedini učesnici istakli kako nisu znali da takvi ili slični programi uopšte postoje. Ova prezentacija je pomogla učesnicima da shvate koliko je širok spektar aktivnosti koje naša zemlja poduzima u cilju promocije zdravlja i zdravih životnih navika.

Agenda druge radionice: Prijateljski pristup u radu sa ranjivim grupama

VRIJEME	AKTIVNOST	POJAŠNJENJE
11:00-11:05	Otvaranje radionice	Uvodna riječ
11:05-11:10	Modul radionice • Koncept radionice • Logističke informacije	Prezentacija koncepta radionice i logističke informacije
11:10:11:20	Očekivanja učesnika	
11:20-11:40	Terenski rad	Prezentacija
11:40-12:00	Preventivni programi u radu sa ranjivim grupama	
12:00-12:15	Pauza	Kafe pauza
12:15-12:45	Ranjive grupe	
12:45-13:00	Komunikacijske vještine	Prezentacija I vježba
13:00-13:50	Prijateljski pristup u radu sa ranjivim grupama	Prezentacija
13:50-13:55	Dnevna evaluacija i zatvaranje dana	
13:55-14:00	Spisak za posjelu certifikata	
14:15	Ručak	

Pored terenskog rada nevladine organizacije koriste i druge metode u cilju promocije prijateljskog pristupa i zdravih životnih navika unutar ranjivih i teško dostupnih grupa. Činjenica je da se ove grupe svrstavaju u kategoriju teško dostupnih, lako je zaključiti da su i pristupi ovim grupa netradicionalni i drugačiji od onih koji se koriste u radu sa generalnom populacijom. Ovdje smo učesnicima predstavili na koji način adaptiramo programe specifičnim potrebama predstavnika ovih populacija, na koji način analiziramo i evaluiramo postojeće pristupe i programe. Ovom prezentacijom smo htjeli da ukažemo učesnicima koliko je složeno pitanje prevencije unutar zatvorenih grupa, te koja je uloga zdravstvenog radnika u ovim programima. Obzirom da su predstavnici ovih grupa često diskriminirani i stigmatizirani, ova prezentacija je iskorištena da sa učesnicima razgovaramo i o tim pitanjima. Na taj način smo izdvojili najčešće ranjive grupe u našoj zemlji te smo učenicima dali priliku da u grupama analiziraju zašto je neka grupa u većem riziku od generalne populacije. Dalo se primjetiti da pojedini zdravstveni radnici imaju dosta predrasuda po pitanju pojedinih ranjivih populacija, stoga smo veći dio ove sesije razgovarali o gay populaciji, romskoj populaciji i populaciji ljudi koji u našoj zemlji žive sa HIV-om. Učesnicima smo ponudili primjere iz prakse gdje je jasno da zdravstveni radnici pojedinih domova zdravlja često diskriminiraju predstavnike ovih populacija što je jedna vrsta prepreke u kroristenju zdravstvenih usluga za te osobe. Zdravstveni radnici su zaključili da to ne pogađa samo pojedinca koji je žrtva diskriminacije,

već da to utiče i na one koji će od te osobe ćuti za taj slučaj što u konačnici može rezultirati da ljudi prestanu koristiti usluge koje taj centar pruža.

Prezentacija o komunikacijskim vještima bila je prilika da se podsjetimo koliko su ove vještine bitne u radu sa mladima. Obzirom da je aktivno slušanje jedna od karakteristika prijateljskog pristupa, učesnici su imali priliku da kroz igrokaz pokažu šta je to aktivno slušanje i šta je to „loše“ slušanje. Učesnicima se ova sesija dopala jer je za igrokaze vladalo veliko interesovanje što se moglo vidjeti po šalama i komentarima na izvedene igrokaze.

Zatim smo učesnicima predstavili prezentaciju „prijateljski pristup u radu sa ranjivim grupama“, gdje smo željeli da pokažemo koliko je važno određene usluge odvojiti od onih koje pružamo generalnoj

populaciji. Ovdje smo prezentovali šta sve radi prijateljski centar Asocijacije XY u kontekstu prilagođavanja prijateljskog pristupa predstavnicima ranjivih grupa te zašto su ove usluge drugačije od standardnih. Na kraju prezentacije učesnici su se složili da su takvi pristupi neophodni te su pozdravili nastojanja Asocijacije XY da promoviše prijateljski pristup na nivou države i aktivnosti koje poduzimamo na polju prilagođavanja zdravstvenih i nezdravstvenih usluga teško dostupnim grupama.

ANALIZA EVALUACIJSKIH UPITNIKA

Datum	**04 i 06.5.2010**
Mjesto održavanja (grad/institucija)	**Dom zdravlja Travnik**
Broj učesnika	**14**

Kategorija	**Izjava**	**Slažem se u potpunosti**	**Slažem se**	**Ne slažem se**	**Ne slažem se u potpunosti**
Priprema treninga	Dobio/la sam adekvatne informacije prije održavanja treninga	100%-14 učesnika			
Trening proces i sadržaj	Trening je imalo jasno definiranu svrhu	100%-14 učesnika			
	Trening je postigao svoju svrhu	85%-12 učesnika	15%-2 učesnika		
	Sadržaj treninga je primjeran za moju ulogu zdravstvenog radnika.	100%-14 učesnika			
	Facilitacija/vođenje treninga je bilo zadovoljavajuće.	100%-14 učesnika			
	Dužina trajanja treninga	15%-2 učesnika	85%-12		

	je bila adekvatna.		učesnika		
	Materijali i lokacija održavanja treninga su bili zadovoljavajući.	100%-14 učesnika			
Logistika	Imao/la sam problema sa transportom do mjesta održavanja treninga.				100%-14 učesnika
	Uživao/la sam u osvježenjima na treningu (kafe pauza i ručak)	78%-11 učesnika	**12%-3 učesnika**		
Učešće	Imao/la sam šansu da iznesem svoje ideje i mišljenja.	100%-14 učesnika			
Sveobuhvatna impresija	Razumio/la sam svoju ulogu u prijatelsjkom pristupu u pružanju usluga mladima	100% - 14 učesnika			
	Trening je bio dobro iskorištavanje mog vremena.	100%-12 učesnika			

1. **Vaša institucija/organizacija pruža usluge:**

☐ Mladima-**100% (**14 osoba)

☐ Seksualnim radnicama-**12%** (3 osobe)

☐ Osobama sa invaliditetom- **50% (**7 osoba)

☐ Muškarcima koji imaju seksualne odnose sa muškarcima -**12%(3 osobe)**

☐ Zavisnicima o narkotičkim sredstvima- **85% (**12 osoba**)**

☐ Romima**- 100% (**14 osoba**)**

☐ Djeci**- 100%** (14 osoba**)**

☐ Odraslima**-57%** (8 osoba)

☐ Osobama koje žive sa HIV/AIDS-om**- 8%** (2 osoba)

☐ Ostali- **8%** (2 osobe)

2. **Da li ste zadovoljni sadržajem prezentacija?**

☐ Da- **100%** (14 osoba)

☐ Ne- **0%**

3. **Da li Vam je trening pomogao za rad u budućnosti?**

☐ Da- **100%** (14 osoba)

☐ Ne- **0%**

4. **Da li ste zadovoljni radom facilitatora?**

☐ Da- **100%** (14 osoba)

☐ Ne- **0%**

5. **Da li ste zadovoljni svojim učešćem na treningu?**

☐ Da- **100%** (14 osoba)

☐ Ne- **0%**

6. **Da li Vam je potreban napredni Trening za prijateljski pristup?**

☐ Da- **85%** (12 osoba)

☐ Ne- **0%**

7. **Koja vrsta podrške Vam je potrebna u budućem radu?**

Knige i materijali na našem jeziku, više ovakvih radionica i treninga, doedukacija

Ostali komentari:

Bilo je zadovoljstvo gledati vas mlade kako prezentujete sve ove teme nama zdravstvenim radnicima. Do sada, smatram da većina od nas koji smo bili prisutni na ove dvije radionice, nismo znali šta se sve radi na terenu po pitanju prevencije i promocije zdravstvenih usluga kako među mladima tako i među onima koji spadaju u teško dostupne grupe. Dakako da će ova radionica doprinjeti mom radu kao zdravstvenom radniku i naravno da ću svojim kolegama preporučiti da koriste prijateljski pristup i to ne samo u radu sa mladima. Smatram da prijateljski pristup treba koristiti u radu sa svim populacijama.

Generalni zaključak:

Kao što možete primjetiti u analizi evalucijskih upitnika, učesnici su uglavnom dali najbolje ocjene na metodologiju rada, organizaciju radionice i sam sadržaj iste. Generalno govoreči, možemo reči da su učesnici zadovoljni održanom radionicom te da smatraju da će ona pozitivno utjecati na njihov budući rad sa mladima. Učesnici su istakli da ovakvih radionica treba biti više te da što veći broj dzravstvenih radnika treba proći ovu radionicu.

U ovom dijelu izvještaja možete pogledati popratnu dokumentaciju korištenu pri organizaciji projektnih aktivnosti.

Od dokumenata ovdje možete pronaći:

- Dopise
- Formu liste učesnika
- Formu evaluacionih upitnika

Navedena dokumentacija je korištena u organizaciji edukativnih aktivnosti za zdravstvene radnike u domovima zdravlja Kandona Sarajevo i domovima zdravlja Srednjo-bosanskog kantona.

Popratna dokumentacija

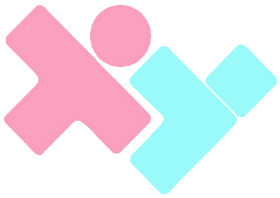

Obezbjeđenje prijateljskog pristupa u pružanju zdravstvenih usluga mladima u oblasti porodične medicine na području Kantona Sarajevo i Srednjobosanski kanton

Sastanak sa članovima projektnog tima

UKRATKO O PROJEKTU

Na osnovu Politike: „Zdravlje i mladi“ koja je donešena 2008 godine a koja je kreirana pod pokroviteljstom Federalnog Ministarstva zdravstva i projekta kanadske CIDE „Zdravlje i mladi na Balkanu“ prijateljski pristup u pružanju zdravstvenih usluga mladima je jedan od prioriteta u pružanju kvalitetne zdravstvene zaštite. Pored ovog dokumenta u nacrtu trategije Mladi i zdravlje FBiH uspostavljanje prijateljskih zdravstvenih usluge za mlade predstavlja prioritetno pitanje.

Svrha projekta je uvećanje znanja i vještina zdravstvenih i nezdravstvenih radnika Domova zdravlja i podružnih ambulanti o prijateljskom pristupu u radu sa mladim ljudima.

Ukupan broj učesnika na ovim radionicama je 46. Nakon sprovedenih radionica, 20 zainteresiranih liječnika porodične medicine i medicinskih sestara/ tehničara imaju će učestvovati na dvodnevnom treningu trenera iz oblasti obezbjeđenja prijateljskog pristupa u radu sa mladima

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

PROJEKTNE LOKACIJE

Program edukacije koji će se spovesti na području dva kantona/županije (Kanton Sarajevo i Srednjobosanski Kanton) obuhvata sprovođenje radionica o temama: Prijateljski pristup u radu sa mladima (uključujući i akreditacijske standarde prijateljskih zdravstvenih usluga), Terenski rad sa vulnerabinim grupama (sa fokusom na predrasude i stigmu) i komunikacijske vještine zdravstvenih radnika.

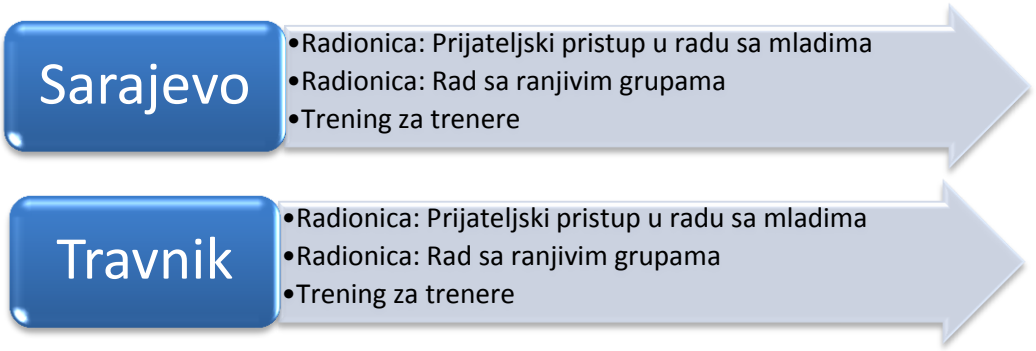

Na ovaj način se osigurava samoodrživost projekta i omogućava kontinuitet u pružanju prijateljskih usluga mladim ljudima u okviru usluga porodične medicine.

Asocijacija XY će nakon ovog projekta nastaviti sa edukacijom zdravstvenog i nezdravstvenog kadra u ostalim kantonima /županijama gdje će se iskustva sarajevskih i travničkih kolega/liječnika koristiti kao primjeri dobre prakse.

Bilješke:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

OČEKIVANI REZULTATI

Sarajevo -24 ljekara porodične medicine i medicinske sestre iz **9 (devet)** Domova zdravlja Kantona Sarajevo informisano o prijateljskom pristupu u radu sa mladim ljudima, specifičnostima rada sa vulnerabilnim grupama ljudi i najvažnijim komunikacijskim vještinama u radu sa mladim ljudima.

Travnik- 22 ljekara porodične medicine i medicinske sestre iz **2 (dva)** Doma zdravlja i područnih ambulanti iz Srednjobosanskog Kantona informisano o prijateljskom pristupu u radu sa mladim ljudima, specifičnostima rada sa vulnerabilnim grupama ljudi i najvažnijim komunikacijskim vještinama u radu sa mladim ljudima.

Oba grada-20 zdravstvenih radnika postali treneri iz oblasti prijateljskog pristupa mladim ljudima

Najmanje **4000** mladih ljudi iz Kantona Sarajevo i Srednjebosanskog Kantona informisano o postojanju prijateljskih zdravstvenih usluga u okviru Domova zdravlja i područnih ambulanti.

Bilješke:

_____
_____
_____
_____
_____
_____

To:	Dom zdravlja Travnik N/r: Prim. Dr. Maglić Edib	From:	ASOCIJACIJA XY
Fax:	030 511 629	Pages:	2
Phone:	030 511 629	Date:	26.04.2010.
Re:	**Održavanje treninga za zdravstvene radnike podržanih od strane Fedralnog Ministarstva Zdravstva**		

ZAHTJEV ZA ODRŽAVANJE DVA JEDNODNEVNA TRENINGA **04** i **06.05.2010.**

GODINE ZA ZDRAVSTVENE RADNIKE NA TEMU „PRIJATELJSKI PRISTUP U RADU SA

MLADIMA“, A KOJI JE FINANSIRAN OD STRANE FEDERALNOG MINISTARSTVA

ZDRAVSTVA

Poštovani direktore,

Na osnovu Politike: „Zdravlje i mladi“ koja je donešena 2008 godine a koja je kreirana pod pokroviteljstom Federalnog Ministarstva zdravstva, prijateljski pristup u pružanju zdravstvenih usluga mladima je jedan od prioriteta u pružanju kvalitetne zdravstvene zaštite. U strategiji za mlade „Mladi i zdravlje FBiH“ uspostavljanje prijateljskih zdravstvenih usluga za mlade predstavlja prioritetno pitanje.

Asocijacija XY implementira projekat „Obezbjeđenje prijateljskog pristupa u pružanju zdravstvenih usluga mladima u oblasti porodične medicine na području Kantona Sarajevo i Srednjobosanskog kantona“, a koji je finansiran od Federalnog Ministarstva zdravstva.

S tim u vezi, želimo da Vas informiramo o aktivnostima koje omogućuju dodatnu edukaciju vašeg osoblja.

Svrha projekta je uvećanje znanja i vještina zdravstvenih radnika Domova zdravlja i podružnih ambulanti o prijateljskom pristupu u radu sa mladim ljudima. Kroz implementaciju projekta, planirano je da 24 osobe (ljekari porodične medicine i medicinske sestre) iz domova zdravlja Srednjobosanskog kantona budu informirani o prijateljskom pristupu u radu sa mladima kao i o specifičnim potrebama ranjivih grupa. Ovo je prilika da se zdravstveni radnici upoznaju sa radom nevladinih organizacija kada su u pitanju neosigurani korisnici.

Shodno tome, Asocijacija XY organizuje dva jednodnevna treninga o prijateljskom pristupu za 24 zdravstvena radnika(ljekari i medicinske sestre) **04 i 06 maja 2010. godine**. U prvom terminu **04.05.2010** učesnici će proći osnovni trening o prijateljskom pristupu u radu sa mladima. Zdravstveni radnici će imati priliku da se upoznaju sa pozitivnim praksama zdravstvenih institucija u pogledu prijateljskog pristupa u radu sa mladima, a koje se sprovode po standardima Svetske Zdravstvene Organizacije. U drugom terminu, tačnije **06 maja 2010**, ista grupa učesnika koje je prisustvovala na prvom treningu imat će priliku da se upoznaju sa Prijateljskim pristupom u radu sa ranjivim grupama, te će se upoznati sa specifičnostima i pristupima koji se koriste u radu sa ranjivim grupama.

Ovim putem, molimo Vas da nam u navedenim terminima obezbjedite prostorije u sklopu vaše ustanove, kako bi mogli implementirati pomenute aktivnosti. Također bih Vas zamolili da nam u što skorijem vremenu dostavite spisak učesnika koji bi prisustvovali treninzima u navedenim terminima.

Naš prijedlog i želja je da obezbjedimo kvalitetne informacije zdravstvenim radnicima koji rade u domovima zdravlja i područnim ambulantama, ne isključujući pri tome i ostale zainteresovane strane koje iskažu interes za prisustvo na ovim treninzima.

S obzirom da je prijateljski pristup u radu sa mladima jedan od preduslova da mladi intenzivnije koriste preventivne zdravstvene usluge na području Srednjobosanskog kantona, smatramo da će ovaj vid doedukacija vašeg osoblja doprinijeti tome.

Nadam se da cete pozitivno odgovoriti na naš upit i biti dio projekta podržanog od strane Federalnog Ministarstva zdravstva.

Ukoliko su Vam potrebne dodatne informacije o projektu i pomenutim aktivnostima, molim Vas da me kontaktirate:

Telefon: 033 260 616

E-mail: Bhfpa.xy@bih.net.ba

_____

Mr ph Emina Osmanagić

Izvršna direktorica

ASOCIJACIJA XY

J.U. Dom zdravlja Kantona Sarajevo
KANTON SARAJEVO

N/r: direktora Dr. Slobodan Trninic

Na osnovu Politike: „Zdravlje i mladi“ koja je donešena 2008 godine a koja je kreirana pod pokroviteljstom Federalnog Ministarstva zdravstva, prijateljski pristup u pružanju zdravstvenih usluga mladima je jedan od prioriteta u pružanju kvalitetne zdravstvene zaštite. U strategiji za mlade „Mladi i zdravlje FBiH“ uspostavljanje prijateljskih zdravstvenih usluga za mlade predstavlja prioritetno pitanje.

Asocijacija XY implementira projekat „Obezbjeđenje prijateljskog pristupa u pružanju zdravstvenih usluga mladima u oblasti porodične medicine na području Kantona Sarajevo i Srednjobosanskog kantona“, koji je podržan od Federalnog Ministarstva zdravstva. S tim u vezi želimo da Vas informiramo o aktivnostima koje bi se trebale sprovoditi u Vašem domu zdravlja.

Svrha projekta je uvećanje znanja i vještina zdravstvenih radnika Domova zdravlja i podružnih ambulanti o prijateljskom pristupu u radu sa mladim ljudima. Kroz implementaciju projekta, planirano je da 24 osobe (ljekari porodične medicine i medicinske sestre) iz 9 domova zdravlja Kantona Sarajevo budu informirani o prijateljskom pristupu u radu sa mladima kao i o specifičnim potrebama ranjivih grupa.

Shodno tome, molimo Vas da nam 26 i 30 aprila obezbjedite učešće dvije grupe po 12 zdravstvenih radnika koji će proći trening o prijateljskom pristupu u radu sa mladima. Dakle, prva gruša od 12 zdravstvenih radnika bri prošla trening 26. aprila, dok bi druga grupa od 12 zdravstvenih radnika prošla trening 30. aprila. Na ovaj način bi postigli da 24 zdravstvena radnika iz Vašeg doma zdravlja dobiju neophodno znanje za unapređenje pristupa u radu sa mladima.

S obzirom da je prijateljski pristup u radu sa mladima jedan od preduslova da mladi intenzivnije koriste preventivne zdravstvene usluge na području Kantona Sarajevo, smatramo da će ovaj vid doedukacija vašeg osoblja doprinjeti tome. Iskreno se nadamo da ćete prepoznati značaj pomenutih aktivnosti, te da ćete pozitivno odgovoriti na naš zahtjev.

Molio bih da, ukoliko su Vam potrebne dodatne informacije o projektu i pomenutim aktivnostima, slobodno me kontaktirate i to putem:

Telefon: 062 342 185

E-mail: Bhfpa.xy@bih.net.ba

ASOCIJACIJA XY

J.U. Dom zdravlja Kantona Sarajevo
KANTON SARAJEVO

N/r: direktora Dr. Slobodan Trninic

Sarajevo, 14.04.2010.
Br: 31/10

PREDMET: POJAŠNJENJA O ORGANIZACIJI TRENINGA ZA ZDRAVSTVENE RADNIKE „PRIJATELJSKI PRISTUP U RADU SA MLADIMA“, A KOJI JE FINANSIRAN OD STRANE FEDERALNOG MINISTARSTVA ZDRAVSTVA

Poštovani direktore,

U prošlom dopisu koji smo Vam dostavili 02.04.2010, a u kojem se nalaze informacije projektu podržanom od Federalnog ministarstva zdravstva „Obezbjeđenje prijateljskog pristupa u pružanju zdravstvenih usluga mladima u oblasti porodične medicine na području Kantona Sarajevo i Srednjobosanskog kantona“, predstavili smo aktivnosti koje planiramo implementirati 26 i 30 aprila 2010.

Na zahtjev Vašeg sekretara službe koji nas je kontaktirao 08.04.2010. ovom prilikom želimo da se osvrnemo na datalje vezane za održavanje aktivnosti na pomenutom projektu. Kroz implementaciju projekta, planirano je da 24 osobe (ljekari porodične medicine i medicinske sestre) iz 9 domova zdravlja Kantona Sarajevo budu informirani o prijateljskom pristupu u radu sa mladima kao i o specifičnim potrebama ranjivih grupa. U najboljem slučaju profil učesnika bi trebao da bude takav da iz svakog doma zdravlja dođe jedan ljekar i jedna medicinska sestra.

Trening počinje u 11:00 u prostorijama Asocijacije XY koje se nalaze u ulici Danijela Ozme 12 na drugom spratu. U prilogu vam dostavljamo i agendu treninga u kojoj možete vidjeti da će program trajati od 11:00 do 14:00, s tim da je Asocijacija XY planirala zajednički ručak za učesnike i osoblje prijateljskog centra za mlade XY.

Ovim putem želimo Vas informirati da će u trenerskom timu koji će voditi ovaj trening biti doktorica Ljiljana Ahmetović i medicinska sestra Zumreta Homorac, a koje su uposlenice Doma Zdravlja Vrazova. S tim u vezi, molimo Vas da im omogučite izostanak sa posla u ovim terminima(26 i 30 april), kako bi mogle da učestvuju u implementaciji pomenutog treninga za zdravstvene radnike.

Projektom je predviđeno da učesnici dobiju certifikat o učešću na treningu, a koji će u zadnjoj fazi projekta biti preduslov za učešće na naprednom treningu za trenere koji je također podržan od Federalnog ministarstva zdravstva.

S tim u vezi, molimo vas da nam do 21 aprila dostavite spisak učesnika koji će u navedenim terminima prisustvovati planiranim treninzima, kako bi pristupili organizaciji istih.

Ukoliko su Vam potrebne dodatne informacije o projektu i pomenutim aktivnostima, molim Vas da me kontaktirate:

Hvala

_____

Mr ph Emina Osmanagić

Izvršna direktorica

Evaluacijski upitnik: Radionice za zdravstvene radnike

Prijateljski pristup u radu sa mladima i ranjivim grupama

Datum	
Mjesto održavanja (grad/institucija)	
Vi ste predstavnik	☐ **Doma zdravlja** ☐ **Nevladine organizacije**

Kategorija	**Izjava**	**Slažem se u potpunosti**	**Slažem se**	**Ne slažem se**	**Ne slažem se u potpunosti**
Priprema treninga	Dobio/la sam adekvatne informacije prije održavanja treninga				
Trening proces i sadržaj	Trening je imalo jasno definiranu svrhu				
	Trening je postigao svoju svrhu				
	Sadržaj treninga je primjeran za moju ulogu zdravstvenog radnika.				
	Facilitacija/vođenje treninga je bilo zadovoljavajuće.				
	Dužina trajanja treninga je bila adekvatna.				
	Materijali i lokacija održavanja treninga su bili zadovoljavajući.				
Logistika	Imao/la sam problema sa transportom do mjesta održavanja treninga.				
	Uživao/la sam u osvježenjima na				

	treningu (kafe pauza i ručak)				
Učešće	Imao/la sam šansu da iznesem svoje ideje i mišljenja.				
Sveobuhvatna impresija	Razumio/la sam svoju ulogu u prijatelsjkom pristupu u pružanju usluga mladima				
	Trening je bio dobro iskorištavanje mog vremena.				

1. Vaša institucija/organizacija pruža usluge:

☐ Mladima ☐ Seksualnim radnicama ☐ Osobama sa invaliditetom ☐ Muškarcima koji imaju seksualne odnose sa muškarcima ☐ Zavisnicima o narkotičkim sredstvima ☐ Romima ☐ Djeci ☐ Odraslima ☐ Osobama koje žive sa HIV/AIDS-om ☐ Ostali

_____

2. Da li ste zadovoljni sadržajem prezentacija?

☐ Da ☐ Ne

4. Da li Vam je trening pomogao za rad u budućnosti?

☐ Da ☐ Ne

5. Da li ste zadovoljni radom facilitatora?

☐ Da ☐ Ne

6. Da li ste zadovoljni svojim učešćem na treningu?

☐ Da ☐ Ne

7. Da li Vam je potreban napredni Trening za prijateljski pristup?

☐ Da ☐ Ne

8. Koja vrsta podrške Vam je potrebna u budućem radu?

_____
_____
_____
_____

Ostali komentari:

_____
_____
_____
_____

Datum: 30.04.2010.

Treneri: Ljiljana Ahmetović Zumreta Homarac Zvjezdana Jakić

Feđa Mehmedović

LISTA UČESNIKA

Br.	Ime i prezime	Ustanova	Mobitel i E-mail
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			